

ZAPISANO JE (15)

Branislav Borilović

In the fifteenth issue of this column, the author has collected various interesting records on historical and other phenomena related to Montenegro in the past, using written sources that are consistently catalogued. These contributions have become a valuable archive of various data on history, nature, phenomena, people, events that can serve as education, information and a short reminder in the form of an answer to the question „did you know?“.

Razni zapisi VI dio

Da su o Trojčindanu vjekovima vjernici svih konfesija izosili Krst Svetog Jovana Vladimira na planinu Rumiju kod Bara. Po istoričaru Jastrebovu krst je vjernicima poklonio bugarski kralj Vladislav.

Lukić, Vasilije: *Prečista krajinska*, Cetinje, 1973, str. 29.

Da je jedan od najpoznatijih južnoslovenskih pravnika Valtazar Bogišić o Crnogorskoj crkvi zapisao: „Kako i sve države gdje gospodari istočna Pravoslavna crkva, tako i Crna Gora ima svoju autokefalnu crkvu“

Jovanović, Vladimir: *Crnogorska pravoslavna crkva i vasseljena (1766–1925)*, Podgorica, 2014.

Da se 1909. godine češki predsjednik Masarik izvinio Cetinju zbog negativne kampanje koju je vodio, nasijedajući na tekstove koje je plasirao Đorđe Nastić (1884–1919, filozof, agent austrijske vlade). Nastić je poznat iz Bombaške afere 1907–1908. kada je spreman atentat na kralja Nikolu i članove njegovog dvora. Tek kad je saznao „ko je Nastić bio“ došlo je do izvinjenja.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 21.

Da je „18. III 1067. papa Aleksandar II izdao glasovitu bulu na Petra, mitropolita barskog, s kojim mu podjeljuje sve privilegije i odličja primasa i potvrđuje ga u tom velikom crkvenom dostojanstvu“. Od toga vremena svi barski mitropolit nazivali su se Primasima Srbije.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 22–23.

Da su primorski gradovi u crkvenoj borbi „između Carigrada i Rima ostali uz Rim, tako, da je katolička vjera bila državna vjera u zetskoj državi od Mihaila do Nemanje“. U to vrijeme nije bilo velike razlike „među pravoslavcima i katolicima, pa je bilo manastira đe se služilo i na latinskom i na slovenskom jeziku“.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 27.

Da se „godine 1573. čuveni vojskovođa Kilič Ali-paša ukrcao s vojskom iz Mašice u Maloj Aziji, pa na brodovima prešao Jekyllsko i došao do Jadranskog mora. Kad je stigao u Bar, tu je ukrcao vojsku i za nekoliko dana osvojio zapadni dio grada, a mletačku crkvu sv. Đorđa nazvao Džamija Selima II. Iz istih razloga i crkvu sv. Marka na Londži, prozvali su Džamijom Sultana Murata III. U gradu su podigli banju, bolnicu, sahat-kulu, itd.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 39.

Da su borbe oko Bara 1877. godine „trajale 63 dana“. Više od polovine grada pretvorilo se u ruševine. Avlije i bašte pretvorene su u groblja. Ni mrtvi nemahu mira, jer ih granate „u vazduh bacahu“.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 40.

Da je 2. avgusta 1876. godine u „veljem boju“ na Fundini poginulo 8.000 Turaka. Jedan od komandanata, vojvoda Marko Miljanov u jednom dijelu boja bio je sa Ceklinjanima i Ljubotinjanima koje je sokolio riječima: „Ha sokolovi, pomози Bože“. Izvještaj je podnio i Novak Milošev, koji je toga dana posjekao 18 turskih glava.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 46.

Da su u prvoj crnogorskoj školi koja je radila u Cetinjskom manastiru, a koju je osnovao vladika Rade, đaci imali dobre uslove. Imali su stan, hranu, odijelo i sve što im je trebalo za učenje. Prvi učitelj je bio Petar Ćirković iz Kotora. U školi se učio: Bukvar, Časlovac, Psaltir „nekakva čitanka“ pisanje i pomalo računa. U školi se prema pričanju Petra Vukotića slabo učilo jer je bilo đaka koji su bili već odrasli pa su ih više zanimali bojevi koje su Crnogorci vodili nego škola. Čak su u školu dolazili sa „ledenicama“.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 48–50.

Da je 1866. godine na poziv knjaza Nikole u Crnu Goru stigao iz Vojvodine učeni Srbin Jovan Ilić. Ubrzo je knjaz Ilića postavio za ministra inostranih djela pa se Stevan Perkov nije mogao načuditi tom čudu. Knjaz je tu odluku branio time što je smatrao da je došlo vrijeme da Crna Gora mora imati takvu ličnost čiji će biti zadatak „da pregovara i da se prepisuje sa drugim državama i da drži u svojoj kancelariji Državni pečat“.

Na knjaževe riječi Stevan je odgovarao da takav posao ne može da radi osim njega niko drugi i da takav posao on ne bi povjerio ni svom sinu. Posebno se nije mogao složiti sa činjenicom da će Iliću biti povjereni i Državni pečati.

Zato mu reče: „dajete čovjeku koji je jučer, što će reći, došao u našu zemlju“, dok je nesuđenom ministru Iliću rekao: „Manite se, Ministre, ministarstava i Državnog pečata, nego idite na dužnost pa radite, kao do sad“. Gospodar i senatori se pogledaše a taj pogled značio je da je Stevan Perkov bio u pravu. Vidjevši da od ministrovanja neće biti ništa, Ilić upita kralja ko će platiti račun kojim je proslavljen njegov izbor, pa kralj odgovori. „Ko je pio taj neka i plati“. (Tako je Stevan Perkov riješio prvu ministarsku krizu u Crnoj Gori. prim. B. B).

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 50.

Da je vladika Rade bio dobar prijatelj sa Mehmed Spahijom Lekićem. Vidi se to iz njihove prepiske koja je odisala tolerantnim i prijateljskim tonovima. U jednom pismu ga moli da učine sve da se „utvrdi mir pomeđu Albanije i Crne Gore“. U vezi svađe sa Hotima „na naše glavice, nadam se, da nijedna neće naše prijateljstvo moći pokolebati“. Koliki su bili prijatelji svjedoči i podatak da mu je vladika u jednom momentu dao „na zajam 50 dukata česarskije“.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 53–54.

Da je ruski arheolog I. M. N. zapisao: „da su za 250. godina pre Hrista u sadašnjoj Zeti bili nastanjeni Doklejci – jedno pleme ilirskog naroda“.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 63.

Da je sa arheološkog nalazišta Duklja „mnogo stubova, ploča od tavana, nadgrobnih spomenika i dr. odneseno na Kruševac, negdašnji dvorac knjaza Mirka“. Ovog materijala ima dosta oko

i unutra crkve sv. Đorđa, a nešto materijala nošeno je i na Cetinje za knjažev dvor.

Crnogorac, kalendar za 1929. godinu, Podgorica, str. 65.

Da je Crna Gora bila inicijator Balkanskog saveza (Crna Gora, Srbija, Bugarska, Grčka). Savez je trebao da obezbijedi tješnju saradnju pomenutih država.

Crnogorac, kalendar za 1929. godine, Podgorica, str. 88.

Da je Sveti Vasilije Ostroški rođen u selu Mrkonjić u Popovom Polju 28. XII 1610. godine. Njegovo pravo ime bilo je Stojan, a prezime Jovanović. Poticao je iz siromašne porodice đe „jedva bješe hljeba koliko treba“. Rano je pokazao interesovanje za duhovni život pa su ga roditelji uputili kod strica Serafima koji je već bio svešteno lice u manastiru Zavala. Tu je ostao jedno vrijeme da bi onda dobio premještaj u manastir Tvrdoš kod Trebinja, đe se zamonašio i dobio crkveno ime Vasilije po jerarhu Vasiliju Velikom. Poslije nekog vremena mladi sveštenik Vasilije, seli na Cetinje, đe u manastiru zatiče vladiku Mardarija Uskokovića koji je inklinirao katolicizmu, a sa kojim se oko tog pitanja nije složio. Put ga je dalje nosio preko manastira Tvrdoš u Peć, a zatim na Svetu Goru.

Popović, Jevsenije: *Žitije Svetog Vladike Ostroškog čudotvorca, Beograd, 1973, str. 6.*

Da su kosti Svetog Vasilija Ostroškog seljene više puta. Prvi put 1714. godine kada su mu kosti preseljene i zakopane „niže manastira kraj rijeke Zete“. Drugi put 1852. godine kada su preseljene na Cetinje i položene u crkvi Roždestva Presvete Bogorodice pokraj mošti Svetog Petra Cetinjskog. Tu su ostale do proljeća 1853. godine. Treći put su seljene takođe na Cetinje i to 1876–1877. godine đe su ostale oko godinu dana. Sva tri puta su seljene zbog opasnosti da padnu Turcima u ruke.

Popović, Justin: *Žitije Svetog Vladike Ostroškog čudotvorca*, Beograd, 1973, str. 17.

Da je Skadarsko jezero dobilo ime po gradu Skadru koji leži na njegovoj obali. Nekada se zvao *Lacus Labeatis* po Labeatisima, ilirskom plemenu, koje je živjelo u njegovoj blizini. Poznato je još po imenu „Blato“.

Skadarsko jezero, Cetinje, 1949, str. 5.

Da je prvi turski popis Crne Gore izvršen poslije odlaska Đurđa Crnojevića iz Crne Gore 1496. godine. To se vidi iz dokumenata iz 1497. godine, đe se kaže da je popis završen.

Đurđev, Branislav: *Postanak i razvitak brdskih, crnogorskih i hercegovačkih plemena*, Titograd, 1984, str. 30.

Da je „postojala tradicija da su begovi od Peći i Plava bili u srodstvu sa dinastijom Petrović i da su pre 400 godina prešli na islam“.

Đurđev, Branislav: *Postanak i razvitak brdskih, crnogorskih i hercegovačkih plemena*, Titograd, 1984, str. 62

Da je u popisu Kuća iz 1485. godine bilo 8 sela sa 253, kuće a 1497. postojalo je 9 katuna i dva sela, dok 1570. godine po popisu postoje „tri prazna sela i smanjen je broj kuća prema popisu iz 1497. godine.

Đurđev, Branislav: *Postanak i razvitak brdskih, crnogorskih i hercegovačkih plemena*, Titograd, str. 50.

Da je vladika Danilo pozajmljivao novac i to bez ikakvog interesa. Tako je 4. marta 1717. godine pozajmio mletačkom podaniku Antoniju Memu 50 dukata.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora u doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 8.

Da Cetinjske vladike nijesu mogle donijeti nijednu odluku koja ne bi bila prihvatljiva za opšte crnogorski zbor.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora u doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 204.

Da je po mišljenju Gligora Stanojevića, vladika Danilo nabavio zvona za cetinjski manastir iz Mletaka.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora u doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 207.

Da je vladika Danilo bio skromnog obrazovanja i da je „znao samo da čita i piše i da je bio naklonjen svetovnom životu“. Dalje kaže da nije bio isposnik i da „ništa ljudsko nije ni njemu bilo tuđe“. Na kletvu jedne crnogorke mudro je odgovorio „Svi smo od ženah rođeni“.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora za doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 208.

Da je za „vladiku Danila bio kudikamo važniji odnos prema katoličkoj crkvi s obzirom na to da su već u prvoj polovini XVII vijeka cetinjske vladike pregovarale sa katoličkim misionarima o primanju vjere“. Za njega je to bila borba za očuvanje moralnog jedinstva naroda Crne Gore i kao borba za pridobijanje stanovništva Boke koja je bila pod crkvenom upravom cetinjskih vladika.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora za doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 209

Da su mletačke vlasti u Kotoru 1730. godine proćerale jednog pravoslavnog kaluđera iz Boke. Vladiци Danilu se taj potez nije nikako dopao pa im je odlučno poručio „da ne izgonite bez naše

odluke ni Gavriila, ni koga drugog kaluđera, ni popa dokle mi ne učinimo naš duhovni sud za njegovu krivicu“.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora za doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 215.

Da je od okupatora i četnika teško stradao narod u Pivi. „Hitlerovi djecoubice iskaljivale su svoj bijes na nejakoj djeci, ženama i starcima. Naročito su počinjena velika zvjerstva u Župi Pivskoj. Tako je samo na jednom mjestu ubijeno i masakrirano oko 550 djece, žena i ljudi“. U samoj Župi Pivskoj pobijene su, i u vatri spaljene 1182 osobe.

Pobjeda, List Narodno-Oslobodilačkog fronta Crne Gore i Boke, god. II, br. 10, 22. I 1945, str. 4

Da je u Trebinju otkriven spomenik Njegošu. Spomenik je bio podignut još 1933. godine ali su ga 1941. god. „oborili ustaški razbojnici“.

Pobjeda, 4. III 1945, str. 6.

Da su Njemci i četnici nemilosrdno pljačkali crkve u Bratonožićima. „Naročito su stradli ikonostasi, na koje su pucali iz pušaka i revolvera, a ikone sjekli noževima. Njemci su pravili još teži zločin. U obje crkve uvodili su na desetine konja i one su im nekoliiko dana služile kao konjušnice.

Pobjeda, 6. I 1945, str. 7.

Da je „na Cetinju 18. II 1945. godine održan sastanak nogometša i sportskih funkcionera nekadašnjih cetinjskih loptačkih klubova Lovćen, Crnogorac i Sloga. Na sastanku je odlučeno da se organizuje jedan zajednički klub koji će nositi naziv 13. jul 1941.

Pobjeda, 11. III 1945, str. 8.

Da je obrazovan „sport-klub Budućnost u Podgorici“. Inicijativom nogometaša, kao i ostalih ljubitelja ovog sporta, osnovan je u Podgorici akcioni odbor za obnovu S. K. Budućnost.

Pobjeda, 18. II 1945, str. 8.

Da je na Cetinju 1945. godine, osnovan šah klub.

Pobjeda, 25. II 1945.

Da je na samom Lovćenu okupator posjekao preko 30.000 prostornih metara drva većinom bukovih. Posječena drva su pripadalo bajičkom plemenu.

Pobjeda, 11. II 1945, str. 8.

Da je na Cetinju održan šahovski turnir. Na turniru prvo mjesto osvojio je „amater Božidar Kažić“. (Taj amater kasnije je bio član Centralnog odbora FIDE, Izvršnog odbora FIDE kao i stalni počasni član Fide. Bio je sudija na mnogim svjetskim šahovskim turnirima. Napisao je petnaestak publikacija iz oblasti šaha. Govorio je engleski, njemački, francuski, ruski i italijanski jezik, prim. B. B).

Pobjeda, 27. I 1946, str. 8.

Da vizantijski historičar Konstantin Porfirogenit (X v.) u Srbe nije ubrajao „Dukljane ali ih pominje prilikom razgraničenja sa Srbima“.

Ivanović, Milovan: *O hrišćanskoj crkvi u Crnoj Gori*, Podgorica, 2003, str. 75.

Da je Nikola Tesla Crnogorac snažno potvrđuju mnogi listovi koji su izlazili u SAD. Među njima su *Pittsburg Dispatch* iz Pensilvanije koji je 22. juna 1891. godine na str. 6 donio vijest će se kaže „Tesla je Crnogorac. Njegova porodica je svešteneička. Jedan ujak je episkop u Grčkoj crkvi“.

Da je list *St. Louis Post-Dispatch* iz Misurija 3. juna 1892. godine na str. 5 zapisao „Tesla mladi Crnogorac“.

Da je list *The Jasper Weekly* od 10. III 1893. godine na str. 3 donio vijest koja glasi „Veče sa crnogorskim čarobnjakom elektrike“.

Da je kanadski list *The Winnipeg Tribune* od 25. oktobra 1893. godine takođe pisao o Tesli. U listu se kaže da je „Nikola Tesla Crnogorac, ili kako sam kaže, u širem smislu Srbin“.

Da je list *The New North-West* od 1. aprila 1893. godine o Tesli rekao da „Nikola tesla ima samo oko 35 godina. On je po rođenju Crnogorac, ali je obrazovan u Mađarskoj i sad živi u Njujorku“.

Da je *Newton Daily Republican* iz Kanzasa od 23. marta 1893 na str. 2 zapisao „Nikola Tesla, jedini čovjek na svijetu koji se kao ekspert elektrike može porediti sa Edisonom je Crnogorac, ima samo 35 godina“.

Da je list *ST. Louis Post Dispatch Missouri* od 26. februara 1893. na str. 4 zapisao „Možda najintersantnija ličnost među delegatima je Nikola Tesla, Crnogorac, čiji je genij nenadmašan u odnosu na njegove savremenike“.

Da je list iz Pensilvanije *Harrisburg Telegraph* od 9. februara 1894 na str. 3 za Teslu zapisao „Tesla, mladi Crnogorac električar koji je izabrao Ameriku za svoju zemlju, nasmiješio se kad sam govorio“.

Da je list *The Times Picayune* koji je izlazio u Nju Orleansu u Luizijani od 6. oktobra 1894. na str. 4 opisao Teslu rekavši da je Tesla „visok i lijep Crnogorac“.

Svi ovi zapisi mogu se naći u knjizi

Ćosović, Miroslav: *Nikola Tesla se izjašnjava kao Crnogorac*, Cetinje, 2016. str. 223–225.

Da je Đuro Savov, sinovac sv. Petra na nagovor Hekara da Crna Gora mora priznati Tursku za svog gospodara, rekao: „Vidite li, gospodine, one krše! Nema ni ednog koi nije našom krvlju zaliven. Moj šukunded, moj prađed, moj đed, moj otac pa i ja prolivali smo svoju krv, samo da smo svoji i da nas nepršti tuđinska sila, eto zbog toga ne priznajemo ničiju vlas nako svoju“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje Crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 3.

Da je vladika Rade „ingliškom arheologu Pajtenu rekao: ‘Vi, gospodine Pajten, prinadležite najslobodnijoj naciji; a znate li da e prava sloboda? U Crnoj Gori, a ja joj držim ključeve’“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 4.

Da je Medaković pišući o crkvi Ivan-bega Crnojevića zapisao da je bila lijepo ukrašena ikonama „samo mi se ne dopada zvonik zato, što e izveden po zapadnoj arhitekturi“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 6.

Da je Njegoš bio veliki prijatelj sa svojim sekretarom Medakovićem. Toliko su se dobro poznavali da je Medaković znao tačno koja su Njegoševa omiljena jela. Tako je zapisao da je volio „u ljeto samu jagnjetinu, a u zimu kastradinu sa badnjevim zeljem“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 7.

Da je Medaković lijepo opisao kako su se Crnogorci u časovima odmora zabavljali. Kaže da su se najviše „plojkali i skakali sa mjesta i zagoničke, bačali kamen sa ramena, ali

najviše i redovno gađali biljegu...“ Za vladiku Rada kaže da je najviše sedio u onu stolicu koju je skovao ciganin Lazo“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 7.

Da je u Crnoj Gori živjelo dosta muhamedanaca koji „uživaju sva ona prava, kano što uživaju i ostali Crnogorci“.

Medigović, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 18.

Da u Crnoj Gori postoje tri pristaništa i to: „barsko, valdanaćsko i ulcinjsko. Najjudesnije je barsko zbog velikog gza ali pristaništu treba zaklona od zapadne strane protiv navale vjetra, za koje bi trebalo potrošiti tri miliuna fujurina“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 19.

Da je pijesak koji nosi Morača bio pomiješan sa zlatom zbog čega jedan dio Podgorice nosi ime Zlatica.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, 1894, str. 20.

Da je jedan crnogorski vojvoda otišao sa 6.000 dukata u Trst da kupi žita za crnogorski narod. Predhodno je svratio u Beograd đe je dobio još 6.000 dukata. Poslije više peripetija koje su ga na putu zadesile (izašao iz voza radi sebe pa mu voz umalo otišao; nekim čudom je uspio da se uhvati za vrata voza i tako putovao do Trsta držeći jednom rukom vrata a drugom gaće), snašlo ga je i to što je pogriješio broj hotelske sobe u kojoj je odsjeo i ostavio 12.000 dukata. Naime, vojvoda je poželio da vidi jednu pozorišnu predstavu. Radnja predstave u jednom trenutku mu je mnogo ličila na njegovu

situaciju, a radilo se o pljački hotelske sobe. Brzo je napuštio pozorište i pohitao u sobu da vidi šta je sa njegovim dukatima. Zađavola svojim ključem je otvorio drugu sobu u kojoj nije našao dukata zbog čega je alarmirao upravu hotela. Dugo su ga ubjeđivali da je vjerovatno došlo do zabune i da je pogriješio sobu što se ubrzo i ispostavilo. Na kraju je prihvatio njihovo obrazloženje i našao svoju sobu i bar u kojem je pohranio dukate.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 23.

Da su Crnogorci govorili: „Sramota je ukrasti, a oteti nije“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 24.

Da je Medaković govoreći o karakteru Katunjana i Crnogoraca zapisao: „Iz svega se vidi da taj Katunjanin sa sjedištem u Beogradu, čim se najede dorćolskog šarana zaboravi na Carev Laz i Kruse“.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 29.

Da je Šćepan Mali na Krstac: „pusto mjesto stavio deset zlatnih dukata, đe ostaše 15 dana, pa se niko ne usudi, da ih uzme, a tuda prolazaše svijet osobito u pazarne dnevi u Kotor i nazad.

Medaković, V. M. G.: *Cetinje crnogorska prijestonica*, Novi Sad, 1894, str. 30.

Da je Jakov Ignjatović srpski pjesnik za Crnu Goru rekao da je „stijena koja čuva da Jadransko more u svome koritu ostane“.

Javor, Novi Sad, 10. III 1863, str. 101

Da je Vicko Bolica „krasni latinski pjesan“ napisao pjesmu u osmercu „Život blažene Ožane Crnogorkinje“. (Blažena Ozana je bila porijeklom iz Lješanske nahije iz Releza, prim. B. B).

Prvi program C. K. realne i velike gimnazije u Kotoru za školsku 1872–73, Dubrovnik, 1873, str. 20.

Da je Ivan Krušila porijeklom Turčin. Njega su kao dijete zarobili Peraštani pa ga je šura nadbiskupa V. Zmajevića Ivan Krušila posinio i pri krštenju mu dao svoje ime. Kasnije će mladi Ivan završiti bogosloviju u Padovi i postati ugledni svećenik. Poslije izvjesnog vremena preselio je u Rusiju đe je stekao titulu Viteza i kapetana reda Konstantinskog.

Prvi program C. K. realne gimnazije u Kotoru za školsku 1872–73, Dubrovnik, 1873, str. 20–21.

Da je u Boki 1892–93. god. od I do VII razreda školu pohađalo ukupno 104 učenika. Sljedeće 1893–94. na kraju školske godine bilo je 138 učenik plus 2 koja su naknadno došli.

Program C.K. državne velike gimnazije u Kotoru za školsku 1893–94, Zagreb, 1894, str. 73.

Da je Kosara kada je vidjela Vladimira u tamnici onako lijepog, smirenog, tihog i skromnog poželjela da sa njim razgovara. Njegove riječi su se njoj toliko dopale da je kazala da su „slađe od meda i saća“. U tom trenutku je odlučila da pita oca za blagoslov da se uda za Vladimira. Rekla je: „Oče moj i gospodaru! Znam da si nameran udati me po običaju; i tako ako je povolno tvome veličanstvu udaj me za Vladimira tvoga sužnja, ili znaj, da ću pre umreti, no za drugog poći“. Otac Samuilo je shvatio ćerkinu poruku pa je brzo donio odluku i dozvolio joj da se uda za Vladimira.

Srpski letopis za god. 1859, čast II, Budim, str. 65.

Da je Crna Gora 1886. godine „bila prva balkanska, prva slovenska i prva zemlja sa većinskim pravoslavnim stanovništvom koja je sa Svetom Stolicom riješila pitanje vjerskih sloboda katoličkih vjernika“.

Monumenta Montenegrina Vaticana, Cetinje, 2022, str. 7.

Da su po riječima prof. dr Šerba Rastodera mnogi istraživači ukazali na „činjenicu da je u periodu od 1876–1912. godine, Crna Gora bila vjerski najtolerantnija država na Balkanu“.

Monumenta Montenegrina Vaticana, Cetinje, 2020, str. 29.

Da je u knjizi pasoša iz 1879. godine zabilježeno da je jedan Katunjanin otišao za Ameriku a 1882. dva Njeguša. Precizno su navedeni podacio i o iseljavanju od 1883. do 1889. godine. Takođe je zabilježeno da je 1890. za Ameriku otišla 21 osoba crnogorskog porijekla. Godine 1903. već je zabilježeno da je otišao 621 Crnogorac u Ameriku. Za istu godinu čuveni ruski antropolog i geograf Rovinski je zabilježio da je u Ameriku otišlo 6.000 Crnogoraca. Već sljedeće godine 1907. nikšićka *Slobodna misao* bilježi da je u pečalbu odnosno za Ameriku otišlo 17.000 Crnogoraca.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 27.

Da su se na brodu „Brindizi“ koji je potopljen 24. XII 1915. godine pod Medovo između ostalih putnika nalazili i Lazar Đurov i Jovan Šćepov Vučković sa Prekornice kod Cetinja. Na brodu je takođe bio i Vido Kikov Lučić sa Njeguša. Vučkovići su bili dobri plivači, ali im ta vještina nije pomogla da se spasi hladne decembarske vode Jadrana, dok je Lučić kao neplivač uspio da se spasi.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 35.

Da je nedavno preminuli njujorški ljekar Ljubo Vujović sa Komarna snimio dokumentarni film o Nikoli Tesli. Čitavi svoj život posvetio je Teslininom djelu. Dr Vujović je takođe bio i autor dokumentarnog filma o sahrani kralja Nikole na Cetinju 1. X 1989. godine.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 37.

Da se na grobu crnogorskog iseljenika i američkog dobrovoljca iz I sv. rata Moračanina Milije Vojvodića, nalazi bronzani vijenac koji je tu lično postavio američki predsjednik Nikson. Na vijencu piše: „On je ratovao za Ameriku 1917. godine“.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 46.

Da je Milosav Marsenić 1907. godine dočekaio svoju mladu u vozu koji je išao za Bjut. Pri izlasku iz voza on je svoju voljenu nosio preko čitavog grada sve do svoje kuće. Mlada je bila iz familije Jablan iz Dobrskog sela.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 52.

Da je Rako Zuber poznatiji kao Lale bio poznati bankar i brodovlasnik. Bio je oženjen Žaklinom Doli iz Hondurasa. Osnovao je Srpsko-albansku banku na Cetinju i Jadransko-skadarsku plovību u Kotoru. Uložio je 8 miliona američkih dolara za istraživanje nafte u Buljarici, Paštrovićima i Crmnici 1922. godine. Sa svojim brodovima 1939. godine prešao je u SAD.

Rakov sinovac dr Novak Zuber je radio kod najvećih svjetskih firmi poput „Dženeral elektrik“. Bio je jedan od priznatih eksperata za bezbjednost nuklearnih reaktora. Njegov pregalački rad prepoznale su Akademije SAD, Njemačke i Japana koje su ga primile u svoje redove.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 54.

Da je Spasoje Pavlov Zuber završio muzičku akademiju – odsjek saksofon. Živio je u Los Anđelesu.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1977, str. 55.

Da je Petar Šobić kao student bio proglašen za „kralja ljepote“ Amerike. Petar je rođen 1825. godine a u knjizi se nalazi njegova fotografija iz 1945. godine.

Crnogorski iseljenici, Podgorica – Cetinje, 1997, str. 80.

Da je bjelopoljac Vlado Radović bio poznati glumac u Peruu. Kasnije je postao „najbolji filmski režiser i najveći filmski i televizijski producent u zemlji Inka“.

Crnogorski iseljici, Podgorica – Cetinje, 1977, str. 138.

Da događaj koji je u istoriji Crne Gore poznat kao „Istraga poturica“ prate mnoge kontroverze. Jedan broj crnogorskih istoričara ovaj događaj smatraju neprikosnoveno tačnim, dok jedan drugi broj istoričara događaj smatraju izmišljenim.

Ovim pitanjem se između ostalih crnogorskih istoričara bavio i Gligor Stanojević i to u knjizi *Crna Gora u doba vladike Danila*. On je u svojoj knjizi objavio jedini zapis koji govori o ovom događaju a koji glasi: „Pišem ja, vladika Danilo, da se zna kako Turke izagnasmo između nas 1707. godine“. Dalje kaže da su se Crnogorci sastali u „magazu na Stanjeviće“ i da su se tu dogovorili da išćeraju Turke iz svojih mjesta. Pošto taj dogovor propade on ponovo sazva skup „na Lovčenu“ sa namjerom da ih ovoga puta ubijedi da dogovoreno i izvrše. Pošto Crnogorci i ovaj put bijahu kolebljivi vladika tada reče „Kako to čujem, pošaljem za Vuka Borilovića i četiri brata Martinovića, i sve njima kažem kako

je i što je, i rečem im ako neće Turke pobiti koji su među njima, da će se mać iz Crne Gore. Oni odgovore da ne smiju uložiti. Onda uzmem moju sablju, i dam Boriloviću i onijema četvorici: jednom ćurak, drugome dvije puške pećke srebrne, a trećemu šeišanu (pop Jankovu) vezenu srebro, a četvrtom deset dukatah. Ali oni po svemu tome mene rekoše da neće nipošto što im neću dati moje ljude da počnu, e se bojahu i oni da jedan drugoga ne izdaju. Onda dozovem Vučka Njeguša, Stanišu Velestovca i Marka Dupiljanina i rečem njima da oni pođu s njima i da oni prvi počnu biti Turke. I tako pođu na Božić prije zore i povedoše bojeve. U jednom boju rani se Staniša Velestovac „bješe ga ubila puška posred prsah i nož posjeka po obje ruke“. Po pisanju Stanojevića o ovom rukopisu nema nikakvog traga, tako da nije provjerljiv pa se ne može utvrditi ni autentičnost ovog dokumenta.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora u doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 36–37.

Da je Petar Veliki poslao u Dalmaciju i Boku Kotorsku svoga izaslanika Petra Tolstoja koji je imao zadatak da snimi stanje na pomenutom prostoru. Tom prilikom je zabilježio: „U blizini Kotora žive slobodni ljudi koji se zovu Crnogorci. Ti ljudi su vjere hristijanske, jezika slovenskoga, i ima ih veliki broj; nikome ne služe, ponekad vode rat s Turcima, a ponekad ratuju s Mlečanima“. Na kraju autor zaključuje da je ovo po svoj prilici prvi pomen Crne Gore i Crnogoraca kod Rusa.

Stanojević, Gligor: *Crna Gora u doba vladike Danila*, Cetinje, 1955, str. 60.

Da su 24. januara 1717. godine u Veneciju prispjele dvije crnogorske delegacije i to jedna iz nahija a jedna iz Brda. Delegacije su predvodili sin vojvode Vukote Vukadin i i Kuć vojvoda

Radonja Petrović. U Veneciju su došli sa svojim zahtjevima u 12 tačaka. Ovdje ćemo prenijeti samo par predloga koji su podnijeli Katunjani, a koji su nam se učinili interesantnim.

To su tačke 1 i 7. U prvoj tački se kaže: „Da narod Crne Gore ima punu slobodu pravoslavne vjeroispovijesti i da može podizati crkve, gdje ih nema, za upotrebu Bogoslužnja, bez smetnje i bez najmanje teškoće, izuzev onih crkava koje će podići u gradu gdje je latinski biskup, u kojem slučaju će ga morati priznati i od njega zavisiti“.

U 7. tački se kaže: „Da u crkvi pravoslavnog obreda sv. Luke koja se nalazi u Kotoru, bude tri nastojatelja: 1 Kotoranin, 1 Župljanin i 1 Crnogorac“.

Da je poznati cetinjski slikar Luka Lagator objavio preko 6.000 karikatura. U bivšoj Jugoslaviji dva puta je proglašavan za karikaturistu godine, a dva puta u Top 20 svjetskih karikaturista. Za svoj rad dobio je 123 nagrade od kojih 112 u inostranoj konkurenciji. Bio je član, a i predsjednik internacionalnih žirija na svjetskim festivalima karikature. Nagrade je osvajao na takmičenjima u Srbiji, Kini, Turskoj, Japanu, SAD, Bugarskoj, Hrvatskoj, Italiji, Luksemburgu, Makedoniji itd.

Lagator, Luka: *Karikature*, Podgorica, 2020, str. 252.

Da je pomorac sa Cetinja Nikola J. Zec bio počasni građanin Čikaga i grada Iri u Pensilvaniji. O njegovim pomorskim podvizima pisala je američka i kanadska žtampa, naročito „o najranijem otvaranju plovnog puta San Lorens i plovidbama na velikim jezerima“.

portalkotor.me, 13. jul 2021.

Da je na imanju Ljuba Prlje na Donjem polju na Cetinju rastao džinovski lješnik. U grmu lijeske raslo je desetak stabala „čiji je

obim bio 30 santimetara, a visine 9 metara“. Vlasnik je na lije-
sku ubirao oko 40 kilograma veoma krupnih lješnika. Na imanju
su rasle i stare jabuke zvane „donjopoljke“ kao i kruška stara
preko 70 godina, i oko 25 metara visine.

Pobjeda, 24. VII 1998. godine.